

HET MEDISCH GEHEIM

EN ZIJN ALSMAAR VAGERE CONTOUREN

Benoit Dejemeppe
16 november 2018

WAAROM MEDISCH GEHEIM ?

- Individueel belang : de patiënt moet zich in vertrouwen tot de arts kunnen wenden
- Bescherming van de persoonlijke levenssfeer (artikel 8 EVRM)
- Algemeen belang : de volksgezondheid
 - Vertrouwen van de patiënten in het medisch beroep en in alle personen die zich aan de gezondheid wijden
 - Gevaar voor de gezondheid wanneer dit vertrouwen geschonden wordt

HET MEDISCH GEHEIM IS NIET ABSOLUUT

Verschillende wetten matigen het medisch geheim door de arts nu eens te verplichten dan weer toe te laten te spreken.

Door de aandacht voor de vrijheid van het individu die door de Patiëntenrechtenwet beklemtoond wordt, kan de arts bovendien in zekere mate rekening houden met de **toestemming van de patiënt** om te spreken.

HET MEDISCH GEHEIM KAN IN CONCURRENTIE TREDEN MET ANDERE WAARDEN

- Het recht is gebaseerd op waarden die een netwerk vormen.
- Er is geen strikte hiërarchie tussen de waarden die de grondslag vormen van het medisch geheim en de andere waarden.
- In de praktijk dienen ze onderling afgewogen te worden naar gelang van de omstandigheden en volgens een evenredigheidsbeginsel.

DE ONZEKERHEID VAN DE ARBITRAGE TUSSEN DE WAARDEN

- Het kan gerechtvaardigd zijn van het geheim af te wijken in naam van de waarde die de gemeenschap hecht aan de veiligheid en de volksgezondheid, de integriteit van minderjarigen en kwetsbare personen, de bescherming van de rechten van verdediging en de goede rechtsbedeling.
- Soms hakt de wet de knoop zelf door, wat het probleem vereenvoudigt. Wanneer er echter geen wet is, moet door de onzekerheid die weegt op het oplossen van het conflict een keuze gemaakt worden tussen tegenstrijdige eisen. In dergelijke situaties is het verstandig advies in te winnen en **overleg te plegen** met de collega's alvorens een beslissing te nemen.

DE TOESTEMMING VAN DE PATIËNT

- Wat is de impact van de toestemming van de patiënt ?
 - Kan de patiënt de arts ontslaan van zijn geheimhoudingsplicht ?
 - Het algemeen belang vormt de grondslag van het beroepsgeheim.
- Hof van Cassatie : indien het geheim van openbare orde is en indien de patiënt er als dusdanig niet over beschikt, mag het stilzwijgen doorbroken worden wanneer diegene die recht heeft op geheimhouding instemt met de opheffing ervan.
- Beoordeling afhankelijk van de omstandigheden : op voorwaarde dat hij goed geïnformeerd is en zich in geen kwetsbare positie bevindt, heeft de patiënt het recht om te beslissen wat wel en wat niet geheim is. De arts is echter niet verplicht op de vraag van de patiënt in te gaan.

DE WETTELIJKE GRONDSLAG : ARTIKEL 458 VAN HET STRAFWETBOEK

- Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.

INHOUD VAN HET VERBOD

Drie aspecten

1. Kennis uit hoofde van het beroep
 - Geen mededeling als vriend, buur,...
2. Geheimen
 - Ruime interpretatie van de arts-patiëntrelatie
3. Toevertrouwd
 - Niet letterlijk op te nemen
 - De gezondheidsberoepsbeoefenaar ziet zich niet alleen sommige dingen toevertrouwd, er zijn ook een aantal inlichtingen die hij verneemt bij de uitoefening van zijn beroep (artikel 25 van de Code van medische deontologie 2018).

DE BEKENDMAKING VAN EEN GEHEIM VORMT NIET ALTIJD EEN MISDRIJF

- Art. 458 Strafwetboek = misdrijf
 - Indien de bekendmaking vrijwillig gebeurt → strafbare fout
 - Indien ze onvrijwillig gebeurt → geen strafbare fout
 - Mogelijk volgt er een tuchtsanctie
- Geen definitie van bekendmaking
 - Bekendmaken aan een persoon is strafbaar : “publiciteit” niet vereist
- Niet ten aanzien van de patiënt (of van zijn vertegenwoordiger)
 - Recht op informatie over zijn gezondheid (artikel 7 van de Patiëntenrechtenwet)

DE BEKENDMAKING VAN EEN GEHEIM VORMT NIET ALTIJD EEN MISDRIJF

De geneeskunde wordt alsmaar minder alleenstaand uitgeoefend
Voorbeelden

- Figuur 'gedeeld medisch geheim' : functionele bekendmaking aan andere beoefenaars met een zelfde doel, namelijk de patiënt kwaliteitsvolle zorg verstrekken
- Figuur 'collectief geheim' (gedeeld door een team van actoren)

Evenredigheidsbeginsel (noodzaak), finaliteitsbeginsel (rechtmatigheid) en eerbied voor de persoonlijke levenssfeer – Onzekerheden van toepassing

WETTELIJKE UITZONDERINGEN OP ARTIKEL 458 VAN HET STRAFWETBOEK

- **Spreekplicht**

- Door de wet
 - Besmettelijke ziektes
 - Aangifte van geboorte
 - Aangifte van een arbeidsongeval
 - Medisch rapport voorafgaand aan de opneming ter observatie

WETTELIJKE UITZONDERINGEN OP ARTIKEL 458 VAN HET STRAFWETBOEK

De noodtoestand

De noodtoestand is de situatie waarin een persoon zich bevindt die, gelet op het bestaan van een ernstig en dringend gevaar, redenen heeft om te oordelen dat hem, ter vrijwaring van een hoger belang dat hij verplicht of gerechtigd is vóór alle andere te beschermen, geen andere weg openstaat dan het beroepsgeheim te schenden (bijv. in het geval van een objectief gevaarlijke patiënt van wie de arts vreest dat hij de integriteit van anderen zal aantasten).

De noodtoestand

- Conflict tussen het geheim en andere juridisch beschermde hogere waarden
- Bekendmaking is het enige middel om deze waarden te beschermen
- Conflict tussen de plicht tot geheimhouding en de plicht hulp te verlenen (schuldig verzuim - art. 422*bis* van het Strafwetboek)

Met [...] wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen.

WETTELIJKE UITZONDERINGEN OP ARTIKEL 458 VAN HET STRAFWETBOEK

Bekendmaking van geheimen in het kader van een getuigenis in rechte

- De arts heeft het recht om te spreken (strafrechtelijke en burgerrechtelijke rechtbank).
- De waarde « goede rechtsbedeling » primeert op het geheim.
- Hij spreekt in eer en geweten en moet de waarheid zeggen.
- Hij heeft geen onvoorwaardelijk recht om te zwijgen (recht beperkt tot het belang van de patiënt, artikel 28 van de Code van medische deontologie 2018).
- De rechter mag nagaan of de arts bij stilzwijgen het geheim niet misbruikt ten opzichte van het doel ervan : het recht om te spreken kan dan een verplichting worden.

- Vordering tegen de arts :

- de rechten van verdediging en het belang van de rechtsbedeling primeren op het geheim

- (de patiënt die een vordering tegen de arts instelt, wordt geacht zijn toestemming te geven voor de bekendmaking van het dossier)

- in geval van strafrechtelijke vervolging : de vervolgte arts kan zich niet beroepen op het beroepsgeheim om te ontkomen aan gerechtelijke vervolging : dit zou neerkomen op misbruik van de wettelijke bescherming.

- Vordering ingesteld door de arts :

Het geheim primeert, onder voorbehoud van bekendmaking van wat strikt noodzakelijk is voor de rechtsvordering.

MAG DE ARTS FEITEN AANGEVEN BIJ HET GERECHT?

- In de regel, neen.
- Indien de patiënt verdachte is, kunnen de noodtoestand of de verplichting hulp te verlenen aan slachtoffers (ernstig en dreigend gevaar voor de integriteit van personen) in aanmerking genomen worden.
- Indien de patiënt slachtoffer is, is het beter de patiënt te overtuigen klacht in te dienen (eerbiediging van de wilsautonomie) of overleg te plegen met collega's.

Volgens de rechtspraak echter « heeft het medisch geheim tot doel de vertrouwensrelatie tussen de patiënt en de arts te beschermen en strekt het zich niet uit tot de feiten waarvan de patiënt het slachtoffer zou zijn geweest » (Hof van Cassatie).

MAG DE ARTS FEITEN AANGEVEN BIJ HET GERECHT?

- Het bijzondere geval van de minderjarige of van de kwetsbare persoon die slachtoffer is van bepaalde misdrijven, voornamelijk op het gebied van mishandeling en zeden (artikel 458*bis* van het Strafwetboek)

Indien de arts niet tot een oplossing kan komen met de patiënt of met andere gezondheidsberoepsbeoefenaars, mag hij de feiten melden aan de procureur des Konings. Komt niet langer geheel overeen met de noodtoestand en doet problemen rijzen met betrekking tot de bescherming van het door het geheim gewaarborgde algemeen belang. De Code van medische deontologie is voorzichtiger op dit vlak : artikel 61 legt een actieplan in fasen vast.

ARTIKEL 458*BIS* VAN HET STRAFWETBOEK

Wetsfiguur aanleunend bij de noodtoestand

Artikel 458*bis* van het Strafwetboek laat de arts toe

de procureur des Konings in kennis te stellen van misbruik en mishandeling, van overwegend seksuele aard,

vastgesteld bij de uitoefening van het beroep bij **een kwetsbare persoon** (bijv. een kind, een zwangere vrouw, een persoon met een beperking)

wanneer hij de minderjarige of de kwetsbare persoon niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen.

HOE DIENT ARTIKEL 458*BIS* BEGREPEN TE WORDEN ?

1. Subsidiariteitsbeginsel

- Verplichting om hulp te verlenen, bij ontstentenis mogelijke overtreding van artikel 422*bis*

2. Het in kennis stellen van de procureur des Konings geniet de voorkeur op de geheimhoudingsplicht (afwegen van de belangen, toepassing van de noodtoestand)

- Spreekrecht is geen verplichting
- Maar afwegen van de belangen
 - De wettelijke waarschuwing is duidelijk
 - Verschuiving van «individu» naar «persoon in de gemeenschap»
 - ≈ morele spreekplicht

ARTIKEL 458ter VAN HET STRAFWETBOEK

Artikel 458ter geeft toestemming om te spreken in het kader van een vertrouwelijk overleg met de diensten van het parket, op verzoek van de procureur des Konings, wanneer het erop aankomt de fysieke of mentale integriteit van een persoon of van derden te beschermen (bijv. bij intrafamiliale mishandeling) of de openbare veiligheid te beschermen (bijv. bij vermoeden van radicalisering).

Deze in de wet van 6 juli 2017 (Potpourri V) opgenomen bepaling schept een kader voor elke vorm van overleg in situaties die een bedreiging voor de mensen en de gemeenschap doen vrezen.

ARTIKEL 458TER VAN HET STRAFWETBOEK

- De figuur ‘gedeeld geheim binnen een zelfde zorgdoeleinde’ ruimt plaats voor de wetsfiguur ‘gevaloverleg’ waarvan de contouren moeilijk te schetsen zijn.
- Het initiatief ligt niet in handen van de arts, maar alleen van het parket.
- Er bestaan geen criteria voor de beoordeling van de evenredigheid om het waardenconflict te beslechten dat kan rijzen tussen de eerbiediging van het medisch geheim en, enerzijds, de bescherming van de fysieke of mentale integriteit van een individu of van derden, en, anderzijds, de bescherming van de openbare veiligheid of van de staatsveiligheid.
- De wet dreigt de essentie van het beroepsgeheim, namelijk het vertrouwen in de discretie van de personen wier gezondheidsberoep van openbaar nut is, op te offeren aan pragmatisme.

BESLUIT

- Artikel 458 van het Strafwetboek is de spiegel van zijn tijd (19de eeuw).
- Indien het strikt toegepast zou worden, zou geen enkele beoefenaar de vertrouwelijke informatie waarover hij beschikt mogen delen met collega's en andere gezondheidszorgberoepsbeoefenaars. Dit kan ten koste gaan van de patiënt.
- Vandaag de dag wordt de geneeskunde meestal verricht in teamverband met als doel de kwaliteit van de zorg te waarborgen. Er ontbreekt echter een wettelijk kader dat, los van het strafrecht, het delen van de informatie in het belang van de patiënt globaal regelt.